

DECA KAO ISTRAŽIVAČI: PARTICIPATIVNA ISTRAŽIVANJA

Jelena Vranješević

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Jelena.Vranjesevic@f.bg.ac.rs

Radionica: Klimatske promene i deca u Srbiji, 28 – 29.07.2025.

Istraživački proces – lestvica participacije

I Informisanje dece

II Konsultovanje dece

- deca kao eksperti za sopstveno iskustvo
- Teorija o *stotinu jezika* dece (Malaguzzi, 1993)
- kultura slušanja dece

Dobiti od konsultativnog procesa

- *Promena perspektive*
 - *Sticanje potpunijeg uvida u probleme sa kojima se deca suočavaju*
 - *Donošenje odluka koje će biti u najboljem interesu deteta*
 - *Razvoj i sticanje novih kompetencija*
-

Ograničenje konsultativnog procesa

Ukoliko zaista prihvatamo da su deca eksperti za sopstveno iskustvo, onda ćemo se pre ili kasnije zapitati:

- a) ko je kvalifikovaniji da istražuje različite aspekte tog iskustva od same dece
- b) ukoliko deca mogu da budu aktivni učesnici u istraživanju, zašto ne bi bili i aktivni istraživači (Alderson, 2008).

Participativne metode istraživanja iskustva deteta

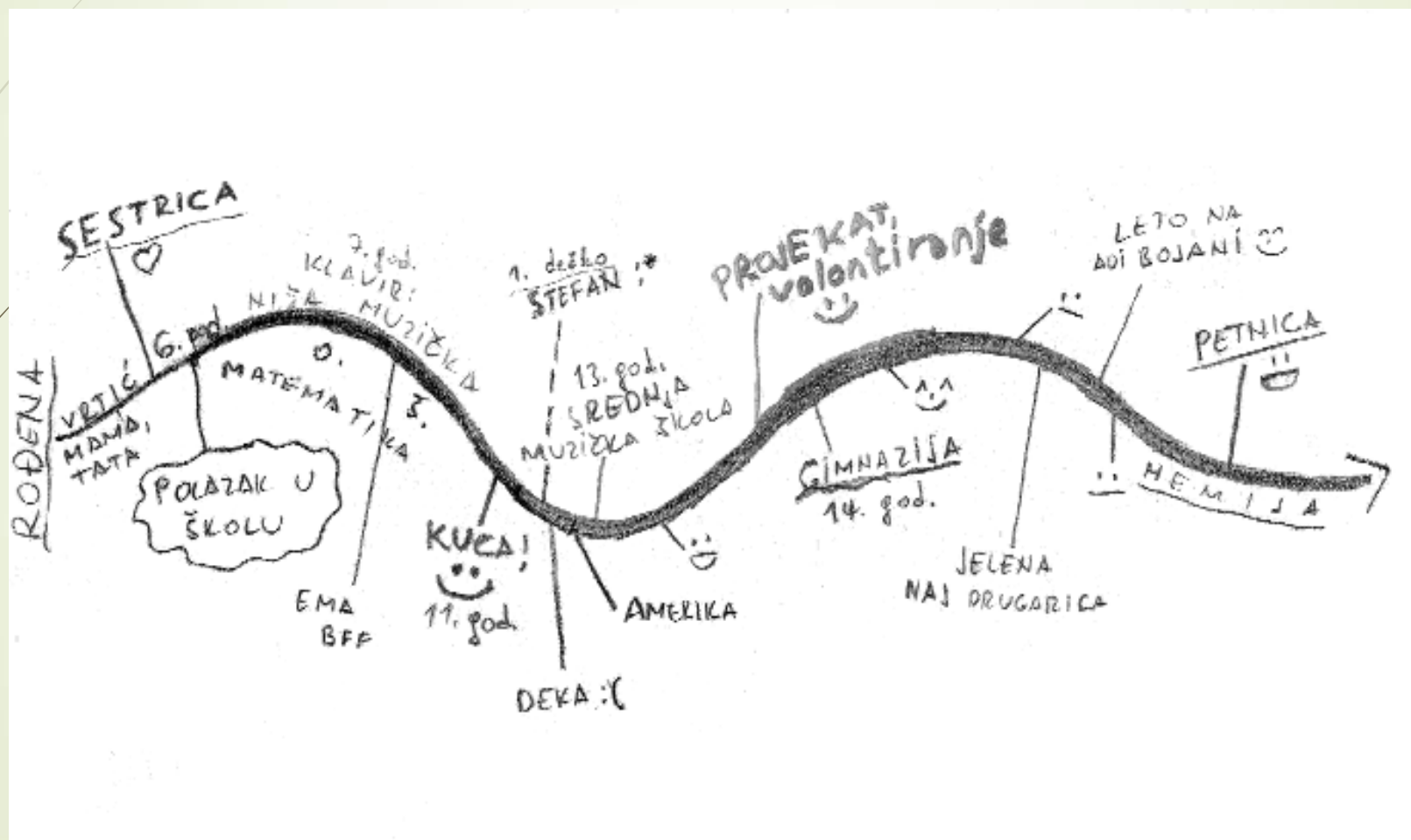

INTERVJU

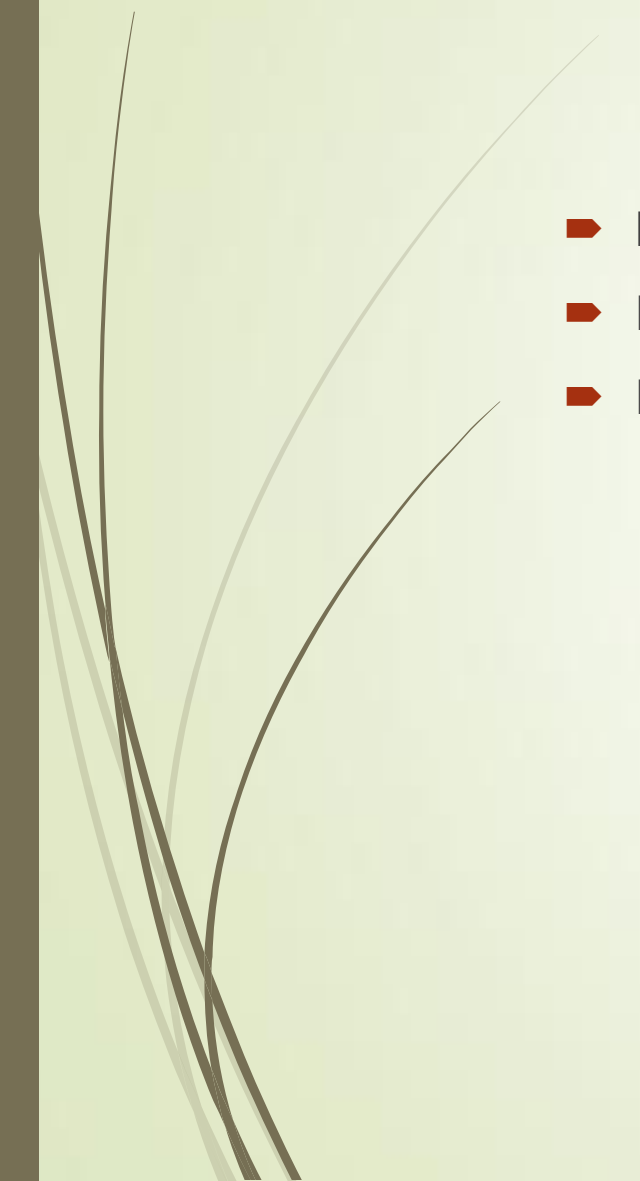
FOKUS GRUPNI INTERVJU

PRISEĆANJE

DRAMSKE TEHNIKE

- ▀ Igre uloga
 - ▀ Persona lutke
 - ▀ Participativna drama (forum teatar)
-

PISANJE

Prvo što se primećuje kod ~~neke osobe~~ je to da je veoma ambiciozna. Glavni želja joj je da uspe, završi dobar fakultet i nađe odličan posao na polju prirodne nauke. Drugo, promišljena je i pametna, žrtva želi da nađe ljubav, iako je okružena porodicom i prijateljima koji je vole i podržavaju. Ima dobar odnos sa roditeljima, a odnosi sa sestrama i nije baš fenomenalan. Ima nekoliko bliskih prijatelja: ~~neke~~ iz klupe, ~~neke~~ iz klupe u OŠ, ~~neke~~ ~~neke~~. Ume da bude jako društvena i komunikativna, a isto toliko i introvertna ponekad. Ozbiljna je, a sa nekim ljudima duhovita i nasmejana. Neko je veoma nesigurna u sebe - svoju vrednost, izgled, moral. Neko ni ne zna da odgovori na pitanje kakva je uopšte. Jako je vredna, za ono što joj je bitno je posvećena. Veoma voli muziku i ide u dve škole - gimnaziju i srednju muzičku. Škole joj je uglavnom gubavica, ali ipak provodi puno vremena učeći. Voli da pjeva, zna da svira klavir. Neko ima izliva ljubavi prema bliskim ljudima, ali može da bude veoma gruba, nekad sebična i samodovoljna. Takođe je jako tvrdoglava, teško prihvata neuspeh. Trudi se da kontroliše sve, čak i svoje osećanja, pa nekad potiskuje same sebe. Njena mama misli da ima ogromen superero, a ~~neko~~ bi to volela da promeni, ali ne zna kako. Trebalo bi verovatno da se zabavlja više i više uživa u životu. Sve u svemu, mislim da je ~~neko~~ dobra devojka. Nadam se da će joj život biti lepši svakim danom.

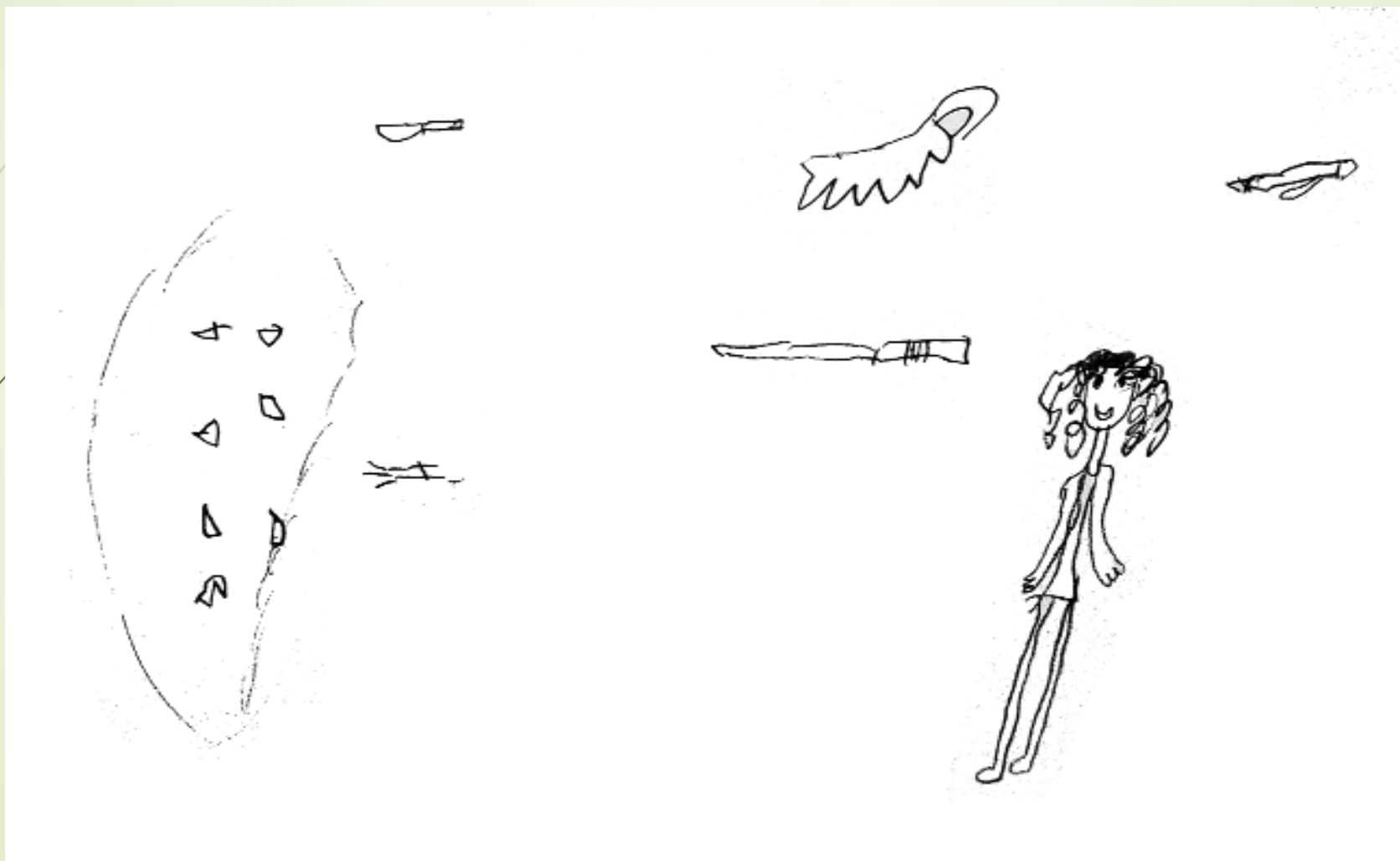

PARTICIPATIVNE VIZUELNE METODE

I FOTO i VIDEO-ZAPISI

II CRTANJE

- Inkluzivnost
- Interaktivnost
- a) davanje prilike deci da objasne svoj crtež i smisao koji za njih taj crtež ima nakon završenog crtanja
- b) slušanjem šta deca pričaju dok crtaju i dijalog koji se sa njima vodi u toku crtanja.

Razgovor sa detetom nakon crtanja: Karakteristike dobre i loše učiteljice

(predstavljen je samo deo razgovora)

Istraživač: Po čemu se one razlikuju?

Sanja: Po ovome. (Pokazuje na crtu na čelu loše učiteljice.)

Istraživač: A šta je to?

Sanja: To su one crtice na čelu kada neko radi ovako (mršti se).

Istraživač: A šta znači kada neko radi to (istraživač imitira Sanju i mršti se), kada se neko mršti?

Sanja: To znači da se ljuti, da je besan.

Istraživač: To znači da se loša učiteljica ljuti i da je besna?

Sanja: Da, ona se mršti i više na decu. Grdi nas. Ona se ne smeje.

Istraživač: A dobra učiteljica?

Sanja: Ona se smeje i nije ljuta. Ne više kad priča.

Istraživač: Znači, ovo je dobra, a ovo loša učiteljica. Zamisli da si zaboravila da uradiš domaći zadatak. Šta bi na to rekla dobra, a šta ova loša učiteljica?

Maja: Pa, dobra bi rekla: „Možeš da uradiš za vreme velikog odmora i onda ću ti dati ocenu.“

Istraživač: A loša?

Maja: Pa, ona bi vikala i odmah bi dala „keca“.

Istraživač: A zamisli da ste na času fizičkog i da treba da se popnete uz konopac, a ti se plašiš i to kažeš učiteljici. Šta bi ti na to rekla ova dobra učiteljica?

Maja: Ona bi mi rekla da probam i da će mi pomoći i rekla bi mi da ne gledam dole kad se penjem da se ne bih plašila još više.

Istraživač: Ona bi htela da ti pomogne i da ti da savet kako da se popneš a da se ne uplašiš?

Maja: Da.

Istraživač: A loša učiteljica? Šta bi ona rekla?

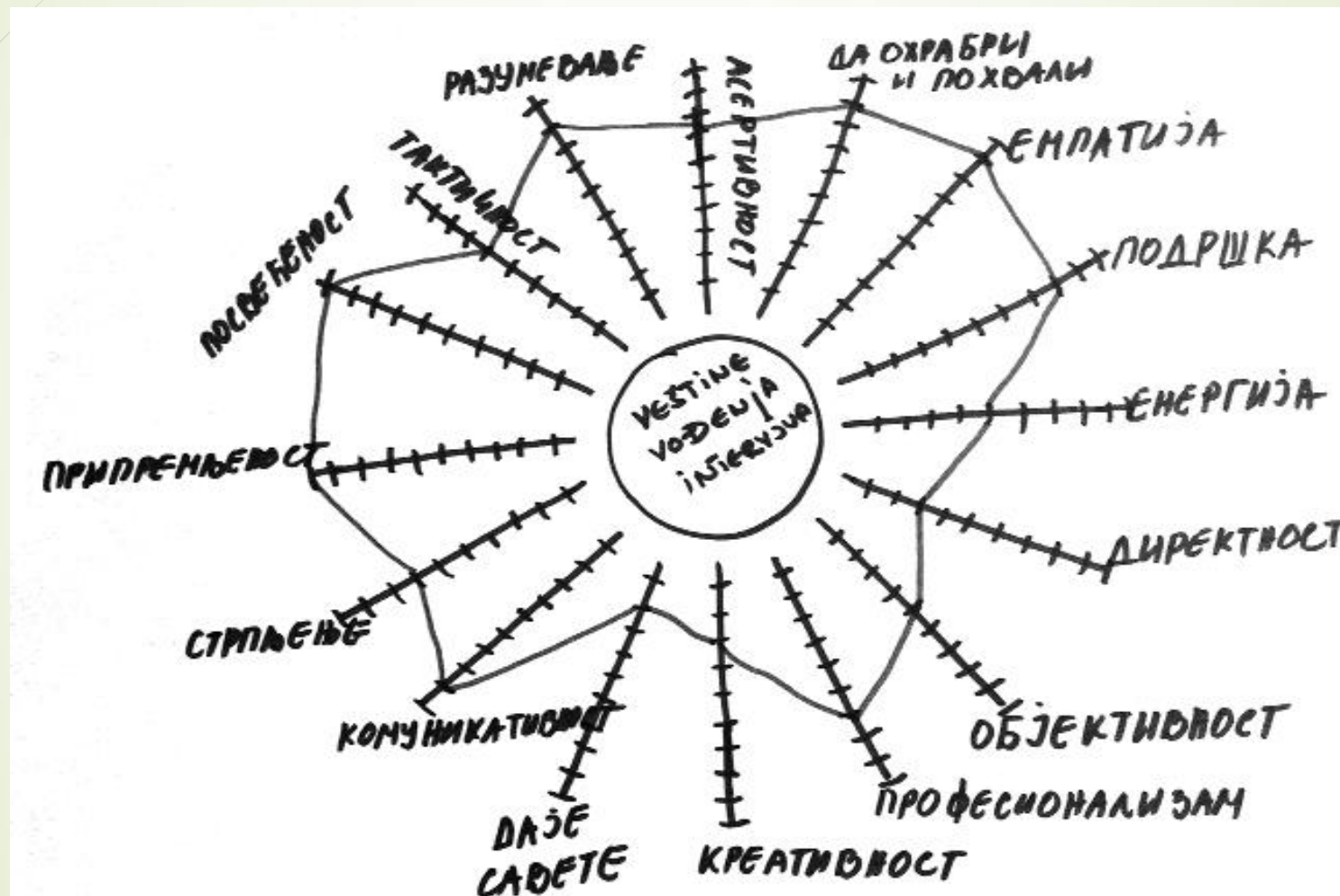
Maja: Ona bi me naterala da se popnem.

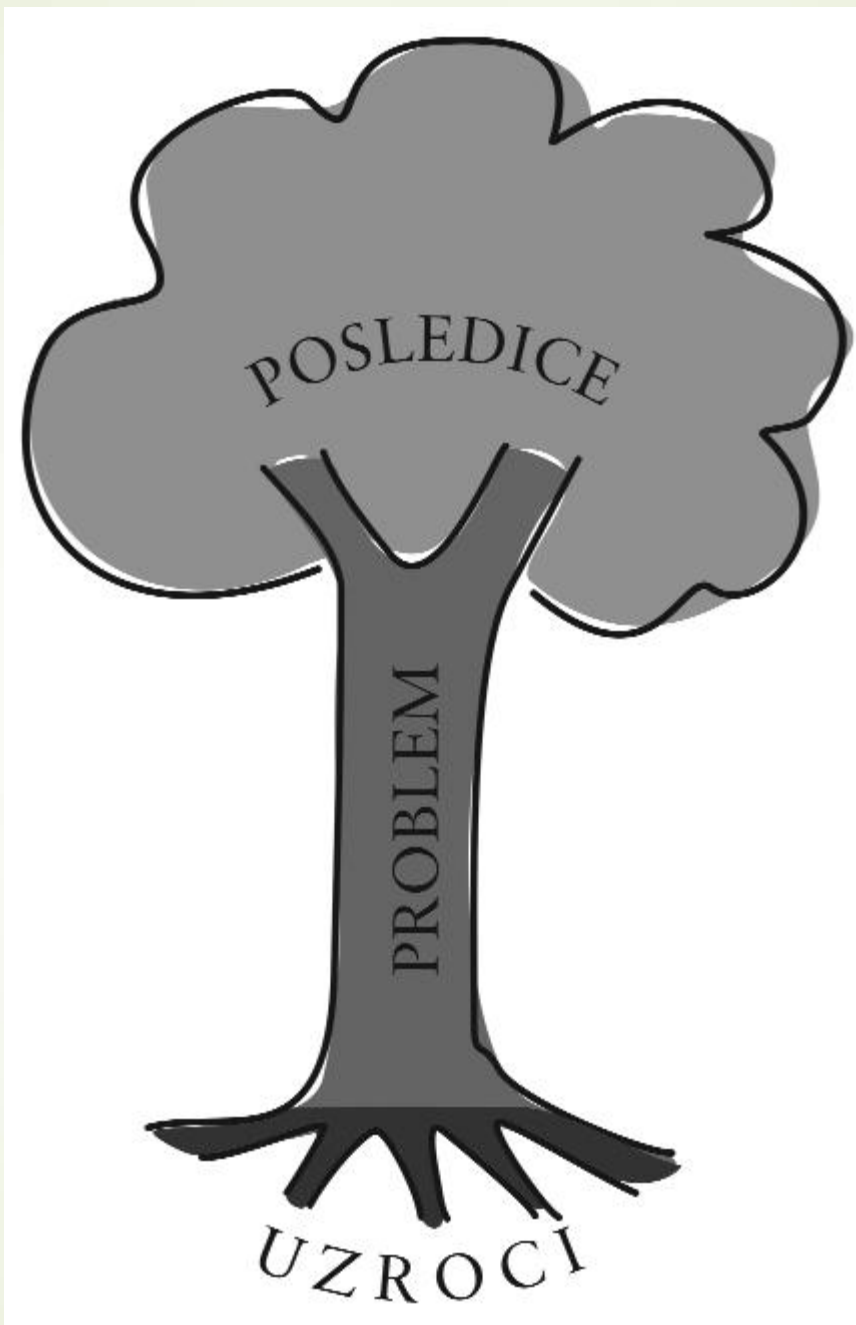
Istraživač: A ako bi joj ti ponovo rekla da se plašiš?

Maja: Ona bi vikala da svi treba da se popnu.

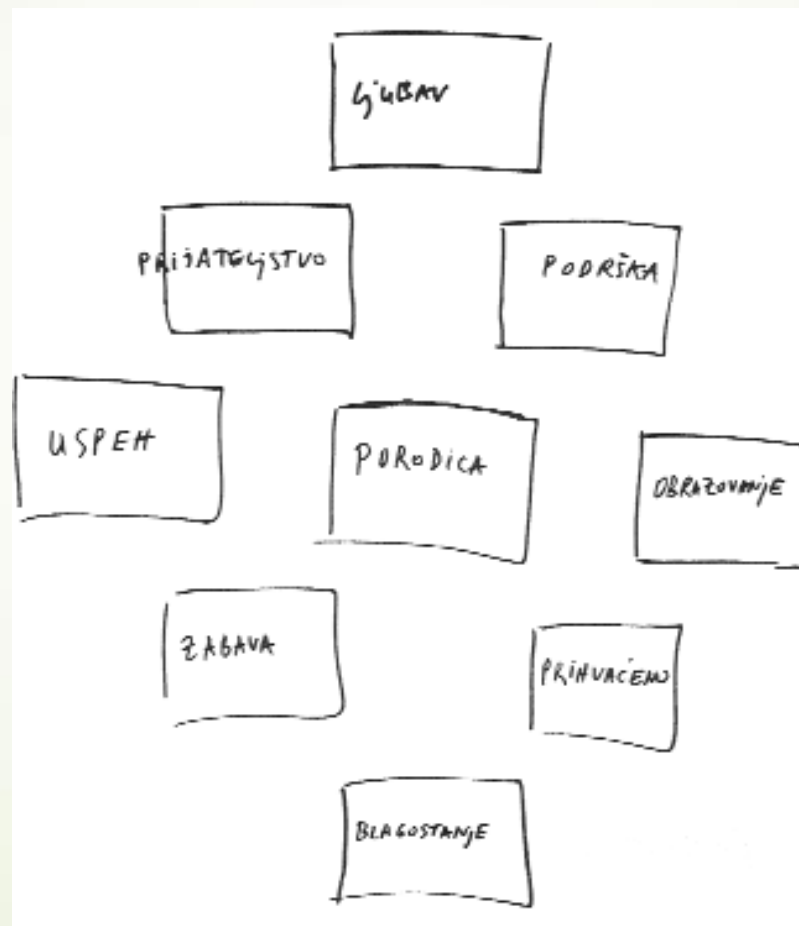
GRUPNE VIZUELNE METODE

I PROSTORNE VIZUELNE METODE

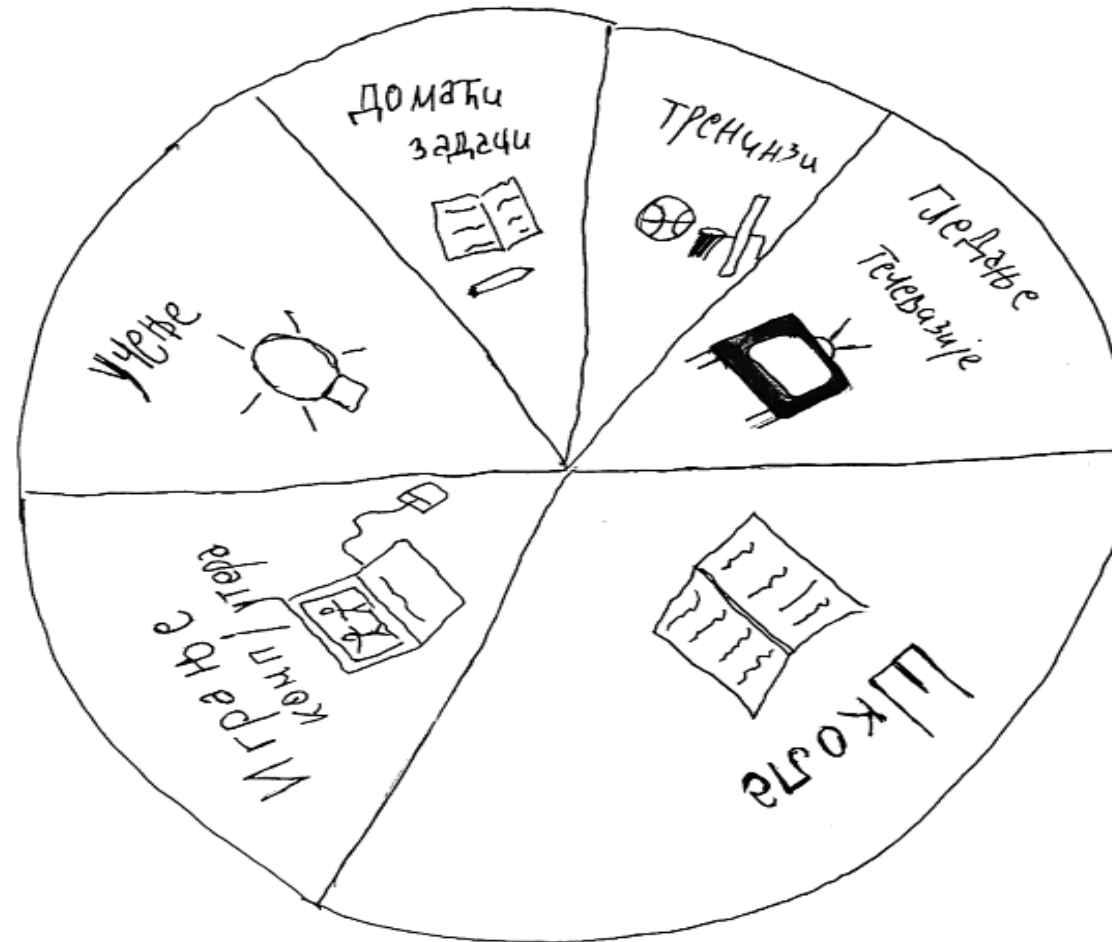

KATEGORIJALNE VIZUELNE METODE

RELACIONE VIZUELNE METODE

III Deca kao (ko)istraživači

- Podela moći i kontrole nad procesom
- Povećava se kvalitet istraživačkog procesa
 - a) smanjena mogućnost manipulacije/privida participacije: tema relevantna/u skladu sa interesovanjima i razvojnim mogućnostima dece
 - b) Istraživačka pitanja se postavljaju sa stanovišta dece (primer: vršnjačko nasilje i bezbednost dece)

- Kvalitet ishoda istraživanja

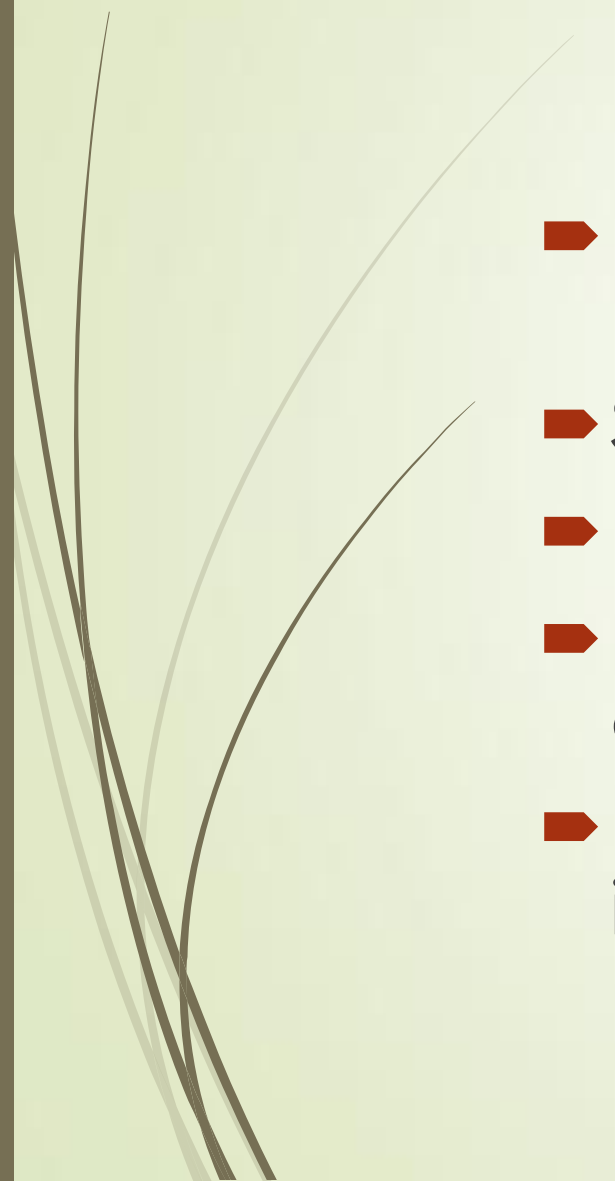
- a) zaključci koji odražavaju perspektivu i potrebe dece (primer: Children s Express – uspešno dete)
- b) donošenje odluka u najboljem interesu dece

-
- Razvoj kompetencija (odgovornost, samostalnost, kritičko mišljenje, proaktivnost...) i ne samo to!
 - Emancipacija dece
 - Promena slike o detetu

Etički aspekti participativnih istraživanja

- Ciljevi istraživanja moraju da se odnose na najbolji interes deteta tj. unapređenje položaja dece i ostvarivanje njihovih prava.
- Procena odnosa između dobiti i moguće štete u istraživanju
- Zaštita privatnosti dece i poverljivost podataka
- Odabir dece koja učestvuju u istraživanju – inkluzivni pristup

-
-
- Razmatranje i revizija istraživačkih ciljeva i metoda - fleksibilnost, otvorenost, refleksija
 - Strategija održivosti
 - Informisanje i informisani pristanak
 - Predstavljanje rezultata - Kome? Na koji način će deca učestvovati?
 - Efekti istraživanja i korišćenje rezultata istraživanja